

УДК 327.7; 321.8

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.32782/2305-9389/2025.32.35](https://doi.org/10.32782/2305-9389/2025.32.35)

ПРОТЕСТНІ РУХИ ПРОТИ ЗАБОРОНИ ПРАПОРА В ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМ ІРЛАНДСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Марусинець Маріанна,

кандидат філологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник, старший дослідник
Науково-дослідного центру імені Тиводора Легоцькі
Закарпатського угорського інституту імені Ф. Ракоці II
ORCID ID: 0000-0001-7366-9328

У статті проаналізовано акції протестів проти символів, зокрема прапора, у контексті проблеми північноірландської ідентичності. Обґрунтовано, що протести проти зняття прапора Великої Британії «Юніон Джек», що відбулися наприкінці 2012 р. – початку 2013 р., привернули увагу міжнародних ЗМІ, політологів і громадськості. Значна частина уваги була зосереджена на залученні молоді та спробах знайти відповіді на питання, як молоді люди, які виросли в більш мирні часи, можуть бути залучені до насильства стосовно минулого Північної Ірландії. Аналіз акцій протесту проти символів, організованих молодими людьми в постконфліктному Белфасті, дав змогу отримати чіткіше уявлення про чинники, що призвели до заворушень і насильства, а також наслідки цих протестів для мирного процесу та стабільності на острові Ірландія.

Показано, що протягом тижня в різних частинах Північної Ірландії відбувалися масові протести, які супроводжувалися заворушеннями й насильством, проти рішення міської ради Белфаста прибрати прапор Великої Британії «Юніон Джек» із його постійного місця в мерії міста. Стверджується, що деякі акти насильства були організовані воєнізованими формуваннями. Аргументовано, що громада протестантів, юніоністів і лоялістів (ПЮЛ) виступає проти нових обмежень на вивішування прапора «Юніон Джек» у мерії Белфаста й у 2012–2013 рр. проводила численні акції протесту по всій Північній Ірландії. Представники громади католиків, націоналістів і республіканців (КНР) у міській раді Белфаста хотіли повністю прибрати прапор «Юніон Джек», але, зрештою, проголосували за компроміс з боку неконфесійної партії «Альянс», згідно з яким прапор майоритиме в певні дні. Міська рада проголосувала за те, щоб вивішувати прапор тільки у 18 визначених днів на рік. Юніоністи вважають, що зміни, які стосуються прапора «Юніон Джек», є зазіханням на їхню культурну ідентичність, відтоді, як його прибрали, у різних частинах Північної Ірландії відбулися протести.

Доведено, що протести проти прапора відбулися в контексті мирного процесу й миробудівництва в Північній Ірландії. Тоді як попередні прояви невдоволення юніоністів відбувалися під час періоду «Смути», протести проти зняття й заборони прапора сталися в період, коли було досягнуто значних дипломатичних успіхів і відбулося міжконфесійне й політичне примирення. Події до й після ухвалення рішення про підняття прапора Великої Британії над мерією Белфаста стали нагадуванням про те, як різне розуміння того, що «правильно», може призвести до ворожості, навіть якщо рішення ухвалюється більшістю голосів. Питання про прапор оголило суперечності, які існують у суспільстві. З одного боку, це питання віри в конституційні цінності, а з іншого – прагнення до рівності. Це замкнуте коло проблем, як і раніше, складно подолати.

Ключові слова: Північна Ірландія, ідентичність, протести проти прапора, північноірландський конфлікт, символи, громада протестантів, юніоністів і лоялістів (ПЮЛ), громада католиків, націоналістів і республіканців (КНР), Угода Страсної п'ятниці 1998 р., Брекзит.

Marusynets Marianna. Protest movements against the ban of the flag in Northern Ireland in the context of Irish identity issues

The article analyses the protests against symbols, in particular the flag, in the context of the problem of Northern Irish identity. It is substantiated that the protests against the removal of the “Union Jack” flag of Great Britain, which took place in late 2012 and early 2013, attracted the attention of international media, political scientists and the public. Much of the attention was focused on the involvement of young people and attempts to find answers to the question of how young people who grew up in more peaceful times could be involved in violence that belongs to Northern Ireland's past. The analysis of the anti-symbol protests organised by young people in post-conflict Belfast provided a clearer picture of the factors that led to the unrest and violence, as well as the implications of these protests for the peace process and stability on the island of Ireland.

It is shown that during the week, mass protests, accompanied by riots and violence, took place in different parts of Northern Ireland against the decision of the Belfast City Council to remove the Union Jack flag from its permanent place in the city hall. It is alleged that some acts of violence were organised by paramilitaries. It is argued that the community of Protestants, Unionists and Loyalists (PUL) oppose the new restrictions on the display of the “Union Jack” flag in Belfast City Hall and in 2012–2013 held numerous protests throughout Northern Ireland. Representatives of the Catholic, Nationalist and Republican (CNR) community in Belfast City Council wanted to remove the “Union Jack” flag completely,

but eventually voted in favour of a compromise by the non-denominational Alliance party, which would allow the flag to be flown on certain days. The city council voted to fly the flag only on 18 designated days. Unionists believe that the changes to the "Union Jack" flag are an assault on their cultural identity, and protests have taken place in various parts of Northern Ireland since it was removed.

It is proved that the protests against the flag took place in the context of the peace process and peacebuilding in Northern Ireland. While the previous manifestations of unionist discontent took place during the Troubles, the protests against the removal and banning of the flag occurred at a time when significant diplomatic successes were achieved and interfaith and political reconciliation took place. The events that took place before and after the decision to fly the British flag over Belfast City Hall were a reminder of how different understandings of what is 'right' can lead to hostility, even if a decision is made by a majority vote. The flag issue has exposed the contradictions that exist in society. On the one hand, it is a matter of faith in constitutional values, and on the other, it is a matter of striving for equality. This vicious circle of problems remains difficult to overcome.

Key words: Northern Ireland, identity, flag protests, Northern Ireland conflict, symbols, Protestant, Unionist and Loyalist community (PUL), Catholic, Nationalist and Republican community (CNR), 1998 Good Friday Agreement, Brexit.

Вступ. 3 грудня 2012 р. міська рада Белфаста ухвалила рішення обмежити використання прапора Великої Британії на будівлі мерії. Прапор Сполученого Королівства, відомий під власним ім'ям «Юніон Джек», майорів над будівлею міської ради столиці Північної Ірландії – Белфаста (англ. Belfast city hall) – понад сто років поспіль. Однак напередодні заворушень влада міста ухвалила постанову, що тепер прапор підніматимуть лише 18 днів на рік, в ознаменування офіційних пам'ятних дат. «Юніон Джек» беззмінно майорів над мерією з 1906 р., ставши символом належності Північної Ірландії до Сполученого Королівства, і його не спускали навіть у моменти найгострішого протистояння між громадами католиків, республіканців і націоналістів (далі – КНР) і протестантів, юніоністів і лоялістів (далі – ПЮЛ) у 1970-і рр., коли жертвами постійних сутичок стали приблизно 3,6 тис. осіб.

Рішення про зняття прапора стало можливим завдяки тому, що в той час більшість місць у міській раді Белфаста займали прихильники виходу Північної Ірландії зі складу Великої Британії. Активними прихильниками спуску прапора стали представники ірландської партії «Шинн Фейн» і північноірландської Соціал-демократичної та лейбористської партії (СДПЛ). Ідеологічні противники відділення Північної Ірландії від Великої Британії вийшли на демонстрацію проти спуску прапора. Це рішення викликало заворушення в ніч голосування, а потім тривали чотири місяці вуличних протестів. Більше того, суперечки навколо цієї конкретної політики тривають і досі й посилюються після виходу Великої Британії з ЄС – Брекзиту.

У мирній угоді, яка поклала кінець тридцятирічному міжконфесійному й політичному конфлікту в Північній Ірландії, – Угоді Страсної п'ятниці 1998 р., нічого конкретного не йшлося про питання підняття прапорів. Однак як громада КНР, що прагне возз'єднання Ірландії, так і громада ПЮЛ, що виступає за союз Північної Ірландії з рештою Великої Британії, змогли використати Угоду Страсної п'ятниці 1998 р. для підтримки абсолютно протилежних інтерпретацій. У 2000 р. державний секретар Великої Британії у справах Північної Ірландії П. Мандельсон спробував розв'язати цю проблему, ухваливши Закон про прапори й емблеми. Він установлював нові правила для вивішування прапорів на урядових будівлях, але законодавство не поширювалося на 26 районних рад, яким було дозволено встановлювати прапори відповідно до власної місцевої політики.

У міській раді Белфаста ця політика викликала палкі суперечки. Партія «Альянс», що є опорою між юніонізмом і націоналізмом, запропонувала компромісну формулу: піднімати прапор у встановлені дні. У 2012 р. націоналістична партія «Шинн Фейн», що виступає за возз'єднання Ірландії, але раніше виступала проти цієї політики, змінила тактику й вирішила підтримати її. Ця новина викликала глибоку тривогу в громаді ПЮЛ, і напередодні голосування Демократична юніоністська партія (далі – ДЮП) та Ольстерська юніоністська партія (далі – ОЮП) розповсюдили 40 тис. листівок, у яких емоційною мовою попереджали, що політика партії «Альянс» становить загрозу для юніоністської ідентичності. Це означає, що їм необхідно не просто висловлювати своє незадоволення, а активно шукати шляхи вирішення проблеми. У підсумку в Північній Ірландії у 2012–2013 рр. знову мали місце масові заворушення й акції протесту. Ці події часто відбуваються й нині, і їх актуальність зростає в контексті виходу Великої Британії з ЄС.

Мета статті – визначення основних причин рухів протесту в Північній Ірландії проти використання прапорів у контексті загострення питання про ірландську ідентичність.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика, пов'язана з тривалим міжконфесійним і політичним конфліктом у Північній Ірландії, що тривав більше ніж тридцять років, привертає увагу численної кількості науковців. Незважаючи на те що конфлікт завершився з підписанням мирної угоди – Угоди

Страсної п'ятниці 1998 р., усе ж таки залишається чимало суперечностей, які проявляються в певному міжконфесійному протистоянні й рухах протесту. Прикладом протестів проти символів є так званий протест проти заборони прапора, пов'язаний із глибокими проблемами ідентичності на острові Ірландія.

В українській політологічній думці питання, що пов'язані з проблемами ірландської ідентичності й використання символів у контексті цієї проблематики, сьогодні недостатньо досліджені. З огляду на це, авторка спиралася передусім на науковий доробок ірландських, британських, європейських та американських дослідників. Серед основних досліджень із цього напрямку виокремлюється науковий доробок таких учених, як М. Явуз, С. Бірн, Д. МакОлі, П. Коннал, К. Бейкер, П. Нолан, Д. Брайан, Л. Босі, Г. Фаціо, Ф. Мелін-Хіггінс, Г. Омар, Д. Моррісон, Б. Роуен, М. Гібсон, Д. Халлідей, Н. Фергюсон, Г. Доусон, О. Малдун, С. МакКеон, Д. Брайан, К. Стівенсон, Г. Гілспі, Д. Белл, Д. Тодд, С. Брюс, Д.В. МакОлі, К. Хейворд, К. Редфорд, П. Ширлоу, С. Бірн, Н. Хансен, Р. Міцці, Т. Шеппард-Луангхот, Д. Горветт, К. Холланд, Дж. Ангелос та інші.

Серед нових досліджень, пов'язаних із проблемами символіки й ідентичності в Північній Ірландії та Республіці Ірландія, вирізняється праця британських дослідників М. Явуз та С. Бірна «Світ непротистий і його треба завоювати: Економічна допомога для розбудова миру серед маргіналізованих груп у Північній Ірландії та прикордонній зоні». Автори підкреслюють, що сьогодні Північна Ірландія все ще оговтується від насильницької спадщини 30-річного періоду «Смути» й люди, як і раніше, щодня стикаються з насильством. Економічна й політична нерівність посилює міжгрупову нерівність, напруженість і відсутність безпеки, сприяючи поширенню деструктивних тенденцій. Брекзит загострив культурну війну між громадами «протестантів-юніоністів» і «католиків-лоялістів». М. Явуз та С. Бірн переконані, що молодь із робітничого класу та колишні комбатанти продовжують страждати від бідності й спадщини конфлікту, маючи мало можливостей для працевлаштування. Проекти під керівництвом організацій громадянського суспільства (ОГС), спрямовані на розширення прав і можливостей молоді, можуть припинитися після закінчення фінансування в умовах Брекзиту, тоді як молодь і колишні комбатанти Північної Ірландії продовжують відчувати себе безправними [1].

Під час вивчення питань ідентичності й пов'язаних із нею протестів проти прапора й інших символів інтерес становить наукове дослідження британського дослідника Дж. Маколі «Пам'ять і належність в ольстерській лоялістській ідентичності». Автор вважає, що лоялізм часто ґрунтується на міфах про минуле. Ці міфи подають сучасний конфлікт як фінальну стадію боротьби за збереження не тільки наявного конституційного ладу, а й ширшого почуття ідентичності. На думку авторів, цій ідентичності постійно загрожують інші культури, особливо ірландський націоналізм і республіканізм, які, як і раніше, вважаються чужими, ворожими й войовничими. Для деяких представників лоялістської спільноти єдиним способом подолати нинішні політичні та культурні суперечності є постійне звернення до традицій. Вони вбачають у цьому спосіб протистояти тому, що вони сприймають як безперервні нападки на лоялістську культуру. Це занепокоєння тим, що лоялізм перебуває під постійним психологічним, культурним і політичним тиском, останнім часом особливо проявилось в контексті парадів Помаранчевого ордена й суперечки про підняття прапора Великої Британії на будівлі мерії Белфаста. Автор зазначає, що дії протестантських лоялістів глибоко зачепили колективну пам'ять громад Північної Ірландії [2].

Важливим науковим внеском у контексті теми дослідження є праця ірландського дослідника П. Коннала «Від стереотипів до солідарності: британські ліві та протестантський робітничий клас». Автор аналізує посередництво неконфесійної північноірландської партії «Альянс» у врегулюванні протестів проти прапора. Він, зокрема, зазначає, що, замість того щоб шукати найпрогресивніші концепції британськості, юніоністи, за їхнім власним зізнанням, схильні до «розмахування прапорами й повторення застарілих гасел». Замість того щоб прославляти реальні символи британськості, наприклад, Національну службу охорони здоров'я, юніоністи фокусуються на збройних силах, королівській сім'ї та прапорі Великої Британії «Юніон Джеку». Британськість, яка колись була символом єдності, тепер сприймається багатьма англійцями, валлійцями й шотландцями як щось застаріле. На переконання автора, однією з головних цілей Тимчасової Ірландської Республіканської Армії було зробити Північну Ірландію «некерованою, за винятком колоніального військового правління». Однак, як показали останні роки, ольстерські юніоністи самі зробили Північну Ірландію «некерованою». Лідери головної партії ольстерського юніонізму досягли цього без єдиного пострілу озброєних ірландських республіканців [3].

Британські дослідники С. Бейкер і Г. Маклафлін в аналітичній статті «Відповідь Джону Баррі» аналізують протести лоялістів 2012 р., критикуючи іншого британського дослідника – Дж. Баррі. У цих

протестах Дж. Баррі вбачає «потенціал для громадянської та прогресивної політики, яка виходить за рамки етнічного невдоволення». Автори статті стверджують, що така політика має бути «постконфліктною» і не має бути «постполітичною». Вона також має бути «агоністичною», тобто спрямованою на «боротьбу й оспорування», але без застосування насильства. Для досягнення цієї мети Дж. Баррі пропонує проводити дискусії про єдину ідентичність, які мають стати основою для внутрішньої політики. Загалом автори згодні із цією ідеєю, але вважають, що такі розмови мають відбуватися в конституційних рамках [4].

Ірландські дослідники П. Нолан і Д. Браян у роботі «Прапори: до нового розуміння» вивчають проблеми ідентичності й символів на острові Ірландія. Дослідження спрямоване на розв'язання спірного питання про прапори в Північній Ірландії. Мета авторського дослідження полягає у «визначенні можливих компромісів і пом'якшенні політичних вимог». П. Нолан і Д. Браян зазначають, що проблема прапорів спричиняє політичні розбіжності й економічні витрати. Прапори мають велике значення для настроїв як юніоністів, так і націоналістів. У 2013 р. на багатосторонніх переговорах не вдалося досягти угоди щодо прапорів. Дослідження ґрунтується на опитуваннях громадської думки, фокус-групах та інтерв'ю з різними групами людей. Особлива увага приділяється прапору й символам Великої Британії, оскільки вони мають більше значення для юніоністів [5].

Нідерландські дослідники Л. Босі та Дж. Фаціо в науковому дослідженні «Смута в Північній Ірландії та теорії соціальних рухів» стверджують, що Північна Ірландія – глибоко розколоте суспільство з нерівномірним поділом. Поділ має етнічний, національний, релігійний і колоніальний виміри. У цьому контексті Л. Босі та Дж. Фаціо впевнені, що теорія суспільного руху може допомогти у вивченні етнічності й соціальних рухів у Північній Ірландії. Соціальні рухи можуть створювати нові ідентичності, відносини та конфлікти, а також оновлювати старі. Вивчення соціальних рухів у Північній Ірландії вимагає розгляду довгострокових процесів і структур. Непередбачувані обставини і творчий підхід можуть впливати на результати соціальних рухів. Наступність і зміни в Північній Ірландії є результатом взаємодії структури й непередбачуваних обставин [6].

Інтерес становить праця шведської дослідниці Ф. Мелін-Гітгінс «Суперечливі погляди на світ і їх вплив на конфлікти». Дослідження спрямоване на вивчення ідентичностей і наративів у Північній Ірландії після Брекзиту. Головна мета дослідження – зрозуміти, як ідентичності й наративи впливають на конфлікт і його вирішення. Дослідження ґрунтується на теорії ідентичності й конфліктів, розробленій такими теоретиками, як Е. Бен Гагай, Ф.Л. Геммак, Е. Пілецький і К. Ареста, Я. Пападакіс і С. Баклі-Зістел. У дослідженні використано методи наративного й літературознавчого аналізу для вивчення оповідань, представлених сторонами конфлікту. Дослідження охоплює чотири етапи конфлікту, що відбувався з 1969 р. по 1998 р. Особлива увага приділяється прапору й іншим символам, а також питанням ідентичності на території острова Ірландія [7].

Виклад основного матеріалу. Останніми десятиліттями помітно збільшилася кількість досліджень, присвячених вивченню ролі ідентичності як джерела конфліктів. Після періоду так званої «Смути», що супроводжувалася заворушеннями й насильством протягом більше ніж тридцятирічного періоду в Північній Ірландії, у 1960–1990 рр., академічний інтерес до подальшого розуміння ідентичності не слабшає. Необхідність поваги та визнання фундаментальних людських потреб, таких як ідентичність і безпека, має вирішальне значення для встановлення сталого миру. Це особливо важливо в процесі мирного врегулювання, коли розв'язання конфліктних ситуацій і формування спільної ідентичності є ключовими чинниками для досягнення стабільності й миру [7].

Після підписання мирної угоди, відомої як Угода Страсної п'ятниці 1998 р., у Північній Ірландії триває давній процес обговорення й оскарження символів. Необхідно зазначити, що прапори в Північній Ірландії тривалий час були предметом суперечок, розбіжностей, а іноді й насильства. Тема відданості прапору є часто обговорюваною, особливо актуальною для суспільства, розділеного на два блоки, кожен із яких прагне бути вірним власному символу й відзнаці. Використання прапорів у Північній Ірландії було спірним питанням з моменту утворення держави. Закон про спеціальні повноваження 1922 р. був використаний урядом юніоністів для введення обмежень на вивішування ірландського триколура [8].

Наприклад, у 1964 р. у Північній Ірландії сталися серйозні заворушення через використання прапорів. Королівська поліція Ольстера спробувала зірвати ірландський триколура із флагштока офісу націоналістів у Белфасті. Це сталося після того, як північноірландський протестантський священнослужитель і лоялістський політик, лідер ольстерського юніоністського руху І. Пейслі публічно заявив, що якщо влада цього не зробить, то він зробить це особисто. І. Пейслі провів тріумфальний мітинг на території мерії, де він привітав кандидата від юніоністів Дж. Кілфеддера. У свою чергу, Дж. Кілфеддер сказав натовпу: «Республіканцям не можна дозволяти вивішувати триколура, коли в день голосування

буде підраховано останнє голосування, ми повинні показати світу, що народ не здригнувся у своєму рішенні зберегти «Юніон Джек» над Західним Белфастом». У цьому контексті четвертий прем'єр-міністр Північної Ірландії Т. О'Ніл (1963–1969) заявив, що політична сила «Шинн Фейн» – головна загроза, і назвав республіканців «не більше ніж сучасними анархістами, які навіть зараз не збираються відмовитися від політики насильства, що дискредитувала себе». Однак Т. О'Ніл проігнорував той факт, що загроза насильства походила від І. Пейслі, а саме насильство від Королівської поліції Ольстера за вказівкою уряду [9].

У результаті в місті виникли серйозні заворушення. Причина подій полягала в Законі про прапори й емблеми Північної Ірландії, ухваленому в 1954 р. Згідно із цим законом, поліція мала видаляти з державної або приватної власності будь-який прапор, який міг призвести до порушення миру. При цьому прапор «Юніон Джек» юридично виключався з числа порушень миру. Закон скасовано в 1987 р. [10].

Прапори залишаються дискусійним питанням у Північній Ірландії. Хоча закон і намагався врегулювати це спірне питання, він став причиною багатьох протестів. Північна Ірландія не має власного прапора з 1972 р. Прапор уряду Північної Ірландії офіційно називався «Ольстерський прапор» і використовувався з 1953 р. до 1972 р. Оснований на прапорі Англії й прапорі провінції Ольстер, він являв собою червону руку Ольстера на тлі білої зірки: точки зірки символізували шість графств Північної Ірландії. Але коли уряд Північної Ірландії було розпущено відповідно до Закону про Конституцію Північної Ірландії 1973 р., прапор утратив офіційний статус. Також відомий як «Червона рука Ольстера» або «Прапор Ольстера», він досі використовується деякими юніоністами й спортивними організаціями. Єдиним офіційним прапором, який можна було піднімати, був прапор Сполученого Королівства, що являє собою поєднання хрестів Святого Георгія, Святого Андрія і Святого Патрика, які символізують Англію, Шотландію та Ірландію [11].

Наприкінці 2012 р. – на початку 2013 р. представники протестантських, юніоністських або лоялістських громад Белфаста вийшли на вулиці на знак протесту проти зняття британського прапора з мерії столиці Північної Ірландії. Хоча здебільшого протести мали мирний характер, сильне почуття гніву і зради з боку міських політиків незабаром вилилося в насильство й заворушення на вулицях Белфаста. Протягом кількох місяців заворушення відбувалися вночі, викликаючи страх і відгомони минулого в багатьох громадян, але особливо в Східному Белфасті, де відбувалася більшість найсерйозніших інцидентів із заворушеннями. Як і в багатьох інших випадках насильства, у заворушеннях брала участь велика кількість молодих людей, що змусило деяких політологів, політичних діячів і журналістів ЗМІ засумніватися в стабільності й майбутньому миру в Північній Ірландії, особливо якщо молодь розглядають як майбутнє [12].

Таким чином, у центрі уваги засобів масової інформації опинилися випадки насильства за участю молодих людей із громади ПЮЛ. Це створило враження, що протести проти заборони прапора «Юніон Джек» – це не що інше, як прояв войовничого ольстерського лоялізму, який знову заявив про себе. Ольстерський лоялізм – це юніоністська ідеологія у Великій Британії, яку поділяють переважно протестанти Північної Ірландії. Лоялісти або юніоністи підтримують подальше існування Північної Ірландії, а раніше й усієї Ірландії, у складі Сполученого Королівства й виступають проти створення об'єднаної Ірландії, незалежної від Великої Британії. Сплеск агресії та протестів, викликаних символами політичної й релігійної належності, фактично призвів до того, що мирні акції протесту стали причиною нового розколу між католиками і протестантами.

Рішення обмежити кількість днів, коли британський прапор буде майоріти над будівлею мерії Белфаста, було ухвалено 3 грудня 2012 р., коли міська рада Белфаста проголосувала за пропозицію піднімати прапор Великої Британії «Юніон Джек» тільки у 18 установлених днів. Голосування відбулося після початкової пропозиції представників громади КНР, які виступають за возз'єднання Ірландії й хотіли повністю зняти британський прапор. Н. Лонг, тодішня членкиня парламенту від Східного Белфаста й партії «Альянс», запропонувала обмежити вивішування прапора певними днями, зокрема державними святами і громадянськими подіями місцевого й національного значення, наприклад, на День Святого Патрика або Поминальну неділю. Це рішення привело мерію Белфаста у відповідність до решти Великої Британії, де прапор «Юніон Джек» піднімають над урядовими будівлями тільки в певні дні року [13].

Проти цього рішення виступили члени ради юніоністів, і протягом кількох тижнів, що передували голосуванню, ДЮП та ОЮП поширювали в Східному Белфасті листівки з критикою цього рішення й закликами до жителів протестувати, стверджуючи, що це напад на культурну ідентичність юніоністської громади, частина ширшої «культурної війни» націоналістів-республіканців проти «британськості» в Північній Ірландії. Дійсно, концепція «культурної війни», яку активно ведуть

націоналісти-республіканці, уже певний час пропагується політиками, які представляють громаду ПЮЛ. Вони стверджують, що представники громади КНР прагнуть позбавити Північну Ірландію культурної спадщини, пов'язаної з об'єднаною ірландською лоялістською громадою. Незалежно від того, чи відповідає це твердження дійсності, воно може викликати занепокоєння в прихильників Ольстерського юніонізму й лоялізму. Відчуття занепокоєння вкорінюється в їхній свідомості й часто використовується політичною елітою для мобілізації об'єднаної ірландської лоялістської громади проти будь-яких пропозицій або змін, які можуть розглядатися як загроза союзу з Великою Британією або британській ідентичності [14, с. 261–264].

Заклик ДЮП та ОЮП до протесту виявився успішним, проте обидві партії зазнали різкої критики як усередині, так і поза громадою ПЮЛ за розростання напруженості. У період із 2012 р. по 2013 р. протести проходили по всьому Белфасту й за його межами. Хоча більшість протестів були мирними, на піку емоцій деякі акції протесту переростали в насильство, між протестувальниками виникали запеклі суперечки. Крім того, офіси неконфесійної партії «Альянс» у Східному Белфасті й Каррікфергусі зазнали нападів та актів вандалізму. Протести тривали й упродовж 2013 р.: республіканці та лоялісти продовжували зазнавати насильства і жорстоких зіткнень у робочому районі Белфаста – Шорт-Странд [13].

Якщо для багатьох політичних оглядачів протести були неочікуваними, то інші, наприклад, громадські й молодіжні працівники, передбачали їх, уважаючи їх вчасним сигналом тривоги для місцевих і національних політиків і свідченням глибокого невдоволення мирним процесом, місцевою політикою та ширшими соціально-економічними проблемами, що виношувалися серед частини громади ПЮЛ упродовж багатьох років. Важливо розуміти, що протест проти прапора – це не просто демонстрація неприйняття прапора, а вираження глибшого невдоволення політичним курсом і соціально-економічними проблемами. Справді, в основі цього невдоволення лежить те, що деякі представники громади ПЮЛ розглядають як зазіхання на їхню культурну спадщину й ідентичність, які для них незмінно пов'язані зі Сполученим Королівством і Кораною. Тому британський прапор стає важливим символом культурної ідентичності громади ПЮЛ. Відповідно, для розуміння коріння протесту проти прапора необхідно зрозуміти культурну й політичну ідентичність громади ПЮЛ [13].

У Північній Ірландії культурна й політична самотність відіграють ключову роль у формуванні громад і створюють відчуття належності до групи, схоже на те, що відчувають представники племен [15]. Постійним каменем спотикання протягом усього мирного процесу є питання культури й ідентичності. Справді, культурна та політична ідентичність нерозривно пов'язана з політичним конфліктом і, як видно з вищенаведеного, залишається зараз такою ж важливою, як і в будь-який інший час у недавньому минулому. Тому не потрібно багато чого, щоб зрозуміти глибоке значення й символізм британського прапора для громади ПЮЛ [16]. Протестантська ідентичність формується на основі почуття власної гідності, яке тісно пов'язане з тим, як людина виражає себе і які символи демонструє на публіці, щоб вони були прийняті суспільством. Це поняття нерозривно пов'язано з ідеєю британськості. Громада ПЮЛ черпає свою легітимність із поняття спільної ідентичності й общинного права на самовизначення відповідно до принципів суверенної національної держави, однак для цієї громади національною державою є Сполучене Королівство, а не Ірландія. Для глибшого розуміння політичної еліти, яка домінувала в Північній Ірландії значну частину XX ст., а також складної та суперечливої дихотомії, що лежала в основі її політики, необхідно звернутися до історичного контексту формування ольстерської протестантської ідентичності [17].

Відповідно до традиційних поглядів на ідентичність юніоністів і лоялістів, вона має глибоке коріння, що сягає в минуле. Це поняття пов'язано з ідеєю про перевагу протестантів і відображає багату спадщину, яка бере свій початок ще з часів плантацій XVI–XVII ст. Плантації привели в Ірландію переселенців з Англії та Шотландії, створивши тим самим історичну спадщину, що досі дається взнаки і є наріжним каменем протестантської культурної ідентичності в Північній Ірландії. Ця історична спадщина через родинні зв'язки та віру заклала фундамент, що пов'язує ідентичність громади ПЮЛ із відчуттям британськості [18, с. 21].

У сучасному суспільстві, яке стає дедалі світським, неможливо ігнорувати значення протестантизму у формуванні національної ідентичності й почуття належності до британського народу. Історично склалося так, що Великобританія тісно пов'язана з протестантизмом, і це простежується з часів Реформації XVI с. Монарх, як і раніше, є главою Англіканської церкви, а багато культурних цінностей і громадянських прав у країні відображають протестантський світогляд. Таким чином, почуття «британськості», основане на відданості Сполученому Королівству, нерозривно пов'язано з британською протестантською традицією [18, с. 21].

Проте саме в середовищі громади ПЮЛ починають проявлятися глибокі відмінності. Справді, як стверджує відомий британський дослідник Дж. Тодд, юніоністська спільнота складається з двох традицій, які створюють дихотомію між ольстерськими лоялістами й ольстерськими британцями. У дослідженні 1987 р. Дж. Тодд стверджує, що перша традиція пов'язана з ольстерськими шотландцями та першою хвилею поселень у XVI ст. Ця традиція характеризується передусім кальвіністським пресвітеріанством і прихильністю до лоялізму. Друга традиція тісніше пов'язана з другою хвилею поселень з Англії в XVII ст. і єпископальним напрямом протестантизму, який насамперед ідентифікується як ольстерська британська спільнота [17].

Переконання юніоністів і лоялістів, що вони є частиною Великої Британії, часом видаються застарілими й такими, що не відповідають реаліям сучасного світу. Критики часто стверджують, що юніоністське почуття культурної належності, пов'язане з британськістю, не має жодної легітимності не останньою чергою через відсутність визнання з боку решти Великої Британії. Справді, у більшості випадків міркування про природу ольстерської протестантської ідентичності видаються неоднозначними. Юніонізм часто уявляють як непохитного ідеологічного супротивника, який не бажає або не здатен рухатися вперед, відмовляючись визнати нову Північну Ірландію або Об'єднану Ірландію [19].

Проте ольстерський юніонізм і лоялізм нерозривно пов'язані один з одним, і їхнє культурне вираження ідентичності йде схожим шляхом. Наприклад, монархія, історичні постаті, зображені на фресках, як-от король Вільям Оранський, що завершив установавання протестантського панування на Півночі Ірландії, паради та британський прапор – усе це є яскравими символами й утвердженнями культурної ідентичності як для юніоністів, так і для лоялістів. Справді, дихотомія, що існує через диференціацію «ольстерства» та «британства», нерозривно пов'язує культурну й релігійну ідентичність із політикою юніоністів, створюючи загальне відчуття приналежності й ідентичності, що пов'язує Північну Ірландію зі Сполученим Королівством, розділеним лише географією [19]. Саме це бачення, незважаючи на будь-які реструктуризації політики юніоністів і лоялістів останнім часом, залишається невід'ємною частиною ольстерської протестантської ідентичності [13].

Відповідно, символіка прапора Великої Британії для багатьох членів протестантських спільнот юніоністів і лоялістів є видимим і невіддільним проявом їхньої британськості, тому можна стверджувати, що чимало членів юніоністської спільноти справді розглядали зняття прапора з мерії Белфаста як ще один показник ерозії їхньої культури та спадщини. Загалом можна констатувати, що чимало членів громади ПЮЛ почувалися дедалі більш ізольованими й маргіналізованими в політичному та соціально-економічному плані, тому протести стали видимим проявом відчуження й невдоволення, які багато хто почав відчувати.

Незважаючи на те що зняття британського прапора з мерії Белфаста було сприйнято деякими членами громади ПЮЛ як ще один показник ерозії їхньої культури та спадщини, ширші питання політичної поляризації залишаються основоположною проблемою. Громадяни протестантської спільноти юніоністів і лоялістів указують на невирішені проблеми, пов'язані з минулим, політичною апатією, тривалою присутністю воєнізованих формувань. Протести проти прапора – це щось більше, ніж просто демонстрація. Чимало учасників цих протестів прагнуть показати, що їхня належність до чогось не визначається прапором чи іншою символікою. Тому було б помилково вважати протести не більше ніж міжконфесійними суперечностями. Очевидно, що залишилися питання, які потребують вирішення [13].

Громада ПЮЛ висловлює невдоволення політиками, політичним процесом і поліцейськими, які, на їхню думку, справедливо чи ні, спровокували насильницькі зіткнення. Так звані «культурні війни» багато представників юніоністського співтовариства розглядають як постійну атаку на їхню культурну спадщину і британську ідентичність, тоді як ірландський націоналізм-республіканізм повільно й неухильно просувається до об'єднаної Ірландії.

Зняття прапора з мерії Белфаста було розцінене деякими членами громади ПЮЛ як ще один приклад культурного вторгнення в юніонізм і посилення напруженості всередині спільноти, що вилилася в суперечку про прапор. Концепція культурної війни й ерозії культури громади ПЮЛ нерозривно пов'язана з питаннями ідентичності та підживлює невпевненість, закладену у свідомості цих спільнот щодо їхніх зв'язків із Великою Британією та їхньої ідентифікації з британською ідентичністю. Тому для повного розуміння протестів, пов'язаних із прапорами чи символікою, необхідно спершу розібратися в складнощах і нюансах ольстерської протестантської ідентичності.

Ця ідентичність є не просто політичною позицією щодо союзу з Великою Британією, а невід'ємною частиною почуття власної гідності, яке виражається в різноманітній культурній символіці, такий як прапор «Юніон Джек». Тому зняття прапора Великої Британії стало ударом по самому центру символізму

британської ідентичності для прихильників юніонізму. Це посилює наявну невпевненість, яку заохочували політичні партії, що підтримують ідею юніонізму, і спровокувало появу «менталітету обложеного становища». Поняття «культурна війна» часто засуджується критиками, які вважають, що це не більше ніж політична пропаганда юніоністів, що здійснюється політичною елітою, яка не може змиритися зі зміною політичного ландшафту й утратою влади [13].

Загалом протести проти зняття прапора символізували ширше невдоволення серед представників громади ПЮЛ. Якщо для зовнішнього світу реакція громади ПЮЛ на зняття прапора могла здатися екстремальною, то для членів юніоністських спільнот зняття прапора стало «останньою краплею». Висвітлення інформації в ЗМІ мало сприяли розумінню ситуації, більше того, можна стверджувати, що їхні репортажі ще більше озлобили громаду ПЮЛ, посиливши й без того сильний гнів. Усі громади Північної Ірландії мали зробити ще багато для того, щоб мир розширив свої кордони. Не в останню чергу це стосується необхідності для місцевих політиків переступити через минуле, позитивно відреагувати на спадщину конфлікту і взаємодіяти зі спільнотами, які вони, за їхніми словами, представляють. Процес примирення подарував надію Північній Ірландії й повинен дати молодим людям можливість побудувати більш світле та благополучне майбутнє, ніж було в їхніх попередників. Однак для того, щоб цей процес став усеосяжним і вийшов за рамки тимчасового перемир'я, необхідно, щоб політичний процес урахував інтереси всіх жителів Північної Ірландії, незалежно від їхньої політичної, конфесійної та культурної ідентичності.

Колективна пам'ять відіграє важливу роль в об'єднанні людей, які поділяють спільні цінності й переконання. Одним зі способів збереження та зміцнення колективної пам'яті є поширення популярних історій, які слугують мостом між поколіннями й історичними періодами. В умовах конфліктів суспільство часто звертається до надійних джерел інформації та знань. Це посилює сприйняття зовнішнього ворога як основної причини конфлікту й джерела насильства. Культурна війна, яка сприймається багатьма як безперервна боротьба, є невід'ємною частиною цього процесу. Лоялістська інтерпретація історії використовується як інструмент для політичного посилення, а сучасні політичні проблеми розглядаються в контексті історичних прецедентів. Важливо зазначити, що колективна пам'ять є не точним відображенням минулих подій, а створює пояснення через спогади, на які впливають ширші соціальні сили. Групові історії не завжди інтерпретуються однаково, і члени групи не завжди діють відповідно до них. Однак існують домінантні трактування широкого лоялістського наративу, які визначають сприйняття й поведінку значної частини суспільства [2].

Проблеми, спричинені прапорами й символами, залишаються актуальними як у юніоністській, так і в націоналістичній громадах. Однак тема прапорів і символів більше зачіпає громаду ПЮЛ. Це пов'язано з тим, що прапори займають більш центральне місце у свідомості тих, хто належить до спільноти ПЮЛ. Коли Інститут ірландських досліджень проводив моніторинг демонстрації прапорів у Північній Ірландії протягом п'яти років, із 2006 р. по 2010 р., співвідношення юніоністських і націоналістичних прапорів у цей період становило приблизно 13 до 1. Крім того, у публічних суперечках, як правило, переважає демонстрація прапора Великої Британії «Юніон Джек» та інших прапорів, що належать до юніоністської традиції [5].

Загалом можна констатувати, що представники спільноти ПЮЛ із робітничого класу, підлітки, а також люди, які пережили затяжний північноірландський конфлікт, знову мобілізувалися в лоялістський протест проти обмежень на вивішування британського прапора на будівлі мерії Белфаста [20]. Пояснення має виходити за рамки простого лоялізму робітничого класу. Радше пояснення сягає того переломного моменту на початку ХХ ст., коли юніонізм викристалізувався як домінантна сила на північному сході Ірландії та zorganizував себе політично, щоб забезпечити свою солідарність і виживання. У його основі лежав класовий договір між елітою юніоністів і протестантським робітничим класом, який інтегрував останніх у державу й надав їм роль у публічній політиці. Новий політичний порядок зменшує цю роль. Криза прапорів ознаменувала наполегливе прагнення лоялістів зберегти статус-кво й небажання еліти ДЮП повністю його розірвати [6].

Тоді як офіційний «юніонізм» зосереджений на символічних розбіжностях і труднощах, робітники-протестанти, що підтримують «лоялістські» ідеї, відчувають сум'яття, незадоволеність і занепокоєння в умовах Брекзиту. Для багатьох представників британських лівих сил північноірландський юніонізм асоціюється з позицією, що прогнала і є помилковою в історії. Це ставлення посилюється з 2017 р. після того, як ДЮП підтримала уряд консерваторів Т. Мей і Брекзит. Парадоксально, але громади ольстерських лоялістів мають багато спільного з представниками робітничого класу на півночі Англії та в Західному Мідлендсі, яких Лейбористська партія Великої Британії побоюється втратити. Ці групи населення також відчувають себе розчарованими й покинутими політичною елітою. Викинуті

на узбіччя деіндустріалізацією й обурені скандалами з парламентськими витратами, багато хто з них висловив свій протест, підтримавши Брекзит [3].

Для глибшого розуміння кризи ідентичності необхідно звернутися до реальної історії громади ПЮЛ і реальних проблем робітничого класу, а також переглянути свої погляди та глибше проаналізувати проблеми Північної Ірландії. Уряд Великої Британії має визнати, що нагальні проблеми Північної Ірландії – бідність, жорстка економія, Брекзит і розвал децентралізованих інститутів, неможливо розв'язати без шанобливої взаємодії із цим життєво важливим політичним електоратом. На думку П. Коналла, завдання уряду Сполученого Королівства – не просто спостерігати за тим, як північноірландський юніонізм буде витіснений історичною течією. Уряд має сприяти відродженню й розвитку найкращих політичних традицій північноірландського регіону. Важливо не ігнорувати голоси ірландських націоналістів, а виявляти повагу й підтримку до тих, хто поділяє цінності Великої Британії в Північній Ірландії, яка залишається її частиною [3].

Криза, викликана Брекзитом, породила безліч нових дебатів про перспективи об'єднання двох частин Ірландії. У цьому контексті зазвичай висуваються класичні демографічні аргументи, що католики обганяють протестантів за рівнем народжуваності, і найчастіше авторами цих аргументів є люди, які раніше або нині пов'язані з британською Лейбористською партією. У певному сенсі це вказує на те, що основна опозиція ірландській єдності навряд чи виходитиме в довгостроковій перспективі з Великої Британії. Основна опозиція, імовірно, виходитиме від ірландських громадян, яким доведеться зіткнутися з величезним підвищенням податків у всій ірландській економіці, щоб дозволити собі взяти на себе шість графств, а також потенційну серйозну проблему безпеки, пов'язану з повстанням лоялістів [3].

Політика, яка привела Сполучене Королівство до рішення про вихід із ЄС, також поставила Великобританію в украй складне становище. Саме тому підтримка Брекзиту з боку ДЮП виглядає суперечливою та саморуйнівною, але при цьому цілком передбачуваною. Перевага, що віддається цією партією популізму й консервативному образу Британії, зробила її природним союзником проєкту Брекзиту з його обіцянкою перезавантажити британську велич. Однак це відкрило шлях для другого шотландського референдуму про незалежність і знову порушило питання про кордон в Ірландії [4].

Прихильники збереження єдності Великобританії – ПЮЛ, стикаються з викликами, які викликають у них занепокоєння. Політичні й економічні засади, на яких базувалася їхня ідентичність і цілі, зазнають значних змін. Сьогодні Сполучене Королівство переживає період розпаду, влада юніоністів слабшає, а економічні структури, які підтримували протестантів із робітничого класу, практично перестали існувати. Після протестів проти використання прапора «Юніон Джек» прихильники юніонізму, на їхню думку, утратили символічну гідність, яка їм завжди була притаманна. У відповідь на це вони почали висловлювати невдоволення й почуття жертвності. Проте варто зазначити, що існують альтернативні погляди серед прихильників збереження єдності Північної Ірландії з рештою Великобританії. Покоління, що вийшло з в'язниць і брало активну участь у мирному процесі в 1990-х рр., стало яскравим прикладом прогресивної громадянської політики [4].

Після підписання Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. переважала думка, що конфлікт вирішено. Проте виборці продовжували голосувати здебільшого за партії з діаметрально протилежними цілями – за союз із Великобританією чи ірландську єдність, що говорить про збереження етнонаціонального конфлікту, хоч і ненасильницького. Реальні проблеми, пов'язані з мирними процесами, не обмежуються лише суперечкою про прапор. В умовах глобальних політичних трансформацій і Брекзиту необхідно проаналізувати, як обидві сторони інтерпретують такі основні концепції, як безпека, рівноправність, політичний розвиток, згуртованість і свобода вираження думок. Ці складні питання розлютили лоялістську молодь і лоялістських воєнізованих формувань, і вони виявилися втягнутими в культурну війну, в якій громади КНР і ПЮЛ, схоже, ведуть боротьбу за культуру й ідентичність [21].

Історично склалося так, що культурні й історичні символи відіграють ключову роль у самоідентифікації кожної громади. Для обох громад була характерна глибока прихильність до цих символів, що сприяло збереженню їхньої унікальної ідентичності [22]. Хоча основні юніоністські партії підтримали Брекзит, ці побоювання посилювалися після виходу Великобританії зі складу ЄС у 2020 р., а Угода про вихід Великобританії з ЄС і Протокол Північної Ірландії поглибили побоювання у співтоваристві ПЮЛ щодо конституційного майбутнього Північної Ірландії [23]. Протестантська бойова організація (англ. The Protestant Action Force) і дисидентські воєнізовані елементи з Ради лоялістських громад (англ. Loyalist Communities Council) стоять за деякими вуличними заворушеннями лоялістської молоді проти Протоколу Північної Ірландії й кордону по Ірландському морю, оскільки Угода про Брекзит послабила Великобританію як союз [24].

Загалом можна констатувати, що протести проти прапорів, символів і суперечності між громадами КНР і ПЮЛ в умовах Брекзиту й інших глобальних політичних трансформацій потребує подальшої допомоги від основних учасників системи міжнародних відносин для підтримки миру та стабільності на острові Ірландія. Економічна й політична нерівність між двома громадами посилює напруженість і відсутність безпеки. Брекзит загострив культурні війни та протести в Північній Ірландії. У цих умовах організації громадянського суспільства на рівні з державами та міжнародними фондами повинні продовжувати працювати над примиренням і миробудуванням у Північній Ірландії та прикордонних районах Республіки Ірландія. Брекзит і суперечки про прапори й символи впливають на відносини між Північною Ірландією та Республікою Ірландія. Лоялістська молодь Північної Ірландії й воєнізовані угруповання протестують проти політики й жорсткого кордону з Республікою Ірландія [1].

Висновки. Протест проти прапора можна розглядати в контексті тривалого й безперервного процесу оскарження символіки в Північній Ірландії. Незважаючи на те що протести й заворушення у 2012–2013 рр. не досягли рівня напруженості, що спостерігалася в 1964 р. у Белфасті й у середині 1990-х рр. Драмкрі – селі в Республіці Ірландія, що розташоване в графстві Вестміт, вони все ж заслуговують на увагу, тому що свідчать про те, що після підписання мирної Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. між громадами КНР і ПЮЛ зберігаються суперечності, які можуть посилитися в умовах Брекзиту.

Важливо також зазначити, що протести проти прапора відбулися в контексті мирного процесу й підтримки стабільності в Північній Ірландії. Тоді як попередні прояви невдоволення серед громади ПЮЛ відбувалися під час періоду «Смути», протести проти прапора відбуваються в період, коли було досягнуто значних дипломатичних успіхів і відбулося міжконфесійне й політичне примирення. Події, що відбулися до й після ухвалення рішення про підняття прапора Великої Британії над мерією, стали нагадуванням про те, як різне розуміння того, що «правильно», може призвести до ворожості, навіть якщо рішення ухвалюється більшістю голосів. Питання про прапор оголило суперечності, які існують у суспільстві Північної Ірландії. З одного боку, це питання віри в конституційні цінності, а з іншого – прагнення до рівності. Це замкнуте коло проблем, як і раніше, складно подолати.

Незважаючи на те що в найбільші протести проти заборони прапора 2012–2013 рр. зібрали всього близько 2 тис. осіб, тоді як у 1990-х рр. у подібних акціях брали участь десятки тисяч людей, тривалість і наполегливість протестувальників свідчать про те, що ця подія має велике значення для миру і стабільності як у Північній Ірландії, так і в Республіці Ірландія. У цій ситуації, коли політичні діячі не змогли дати відповіді, невдоволення виплеснулося на вулиці у формі протестів і заворушень. Лише вартість забезпечення безпеки під час протестів – один із показників того, у що це обійшлося суспільству. Чотири місяці забезпечення порядку під час протестів коштували 21,9 млн. фунтів стерлінгів, і це лише частина проблеми. З іншого боку, ті, хто бере участь в акціях протесту й рухах, часто походять із найбільш знедолених і маргіналізованих спільнот, отримують судимості й у деяких випадках тюремні терміни.

Протести проти зняття прапора «Юніон Джек» з будівлі мерії Белфаста викликали в суспільстві Північної Ірландії політичне напруження. Не можна стверджувати, що протест проти зняття прапора в Північній Ірландії став причиною погіршення стосунків між юніоністами й націоналістами після грудня 2012 р., але він слугує прикладом того, як приховане невдоволення тій питанням ідентичності, залишені поза увагою, можуть призвести до кризи, що стає ще актуальнішим за умов Брекзиту. Частина робітничого класу з громади ПЮЛ, яка вважала, що не отримала жодних вигод від мирного процесу й Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., продемонструвала готовність провести численні акції протесту та вийти з-під контролю, установленого політичним керівництвом Північної Ірландії.

Історія Північної Ірландії також підносить кілька важливих уроків. Важливо зазначити, що протест проти прапора й символів Великої Британії не перекинувся з вулиць на робочі місця. У 1980-х рр. прапор Великої Британії – «Юніон Джек», регулярно вивішували на торговельних майданчиках магазинів деяких великих роботодавців протягом усього сезону проведення маршів. Однак у 1989 р. Міністерство економічного розвитку Північної Ірландії видало Звід практичних правил як додаток до Закону про справедливу зайнятість у Північній Ірландії. Закон вимагав від роботодавців заборонити демонстрацію прапорів, емблем, графіті або розповсюдження матеріалів із символікою, які можуть бути образливими. Іншими словами, прапор Великої Британії мав бути спущений.

Прийняття Закону про справедливу зайнятість стало можливим завдяки використанню ефективних стратегій управління й чіткому роз'ясненню громадянам Північної Ірландії основної ідеї та принципу. Крім того, після набуття чинності цього Закону були помітні зміни в поведінці, які супроводжувалися трансформацією міжгромадських відносин, у бік покращення. Нині вже не прийнято, щоб окремі особи чи групи проводили кампанії за вивішування прапора Великої Британії чи будь-якого іншого прапора

на робочому місці. Більше того, навіть у розпал протестів не робилося спроб відновити дискусію на цю тему.

Важливим прикладом також є символ Асамблеї Північної Ірландії. Він міг би стати джерелом серйозних розбіжностей, але його прийняття як логотипу, що являє собою лляну рослину з шістьма квітками, які символізують кожне графство, стало результатом новаторського підходу. Аргумент полягає в тому, що, хоча культурні розбіжності призводили до значних громадянських заворушень на вулицях Північної Ірландії в кожне десятиліття з моменту створення держави, необхідна нова модель поведінки. Історія не завжди є визначальним чинником для майбутнього, і навіть проблеми, які здаються нерозв'язними, можуть бути вирішені завдяки творчому підходу.

В умовах Брекзиту й глобальних політичних трансформацій сучасності потрібен новий підхід, що сприятиме свіжому мисленню. Неможливо вимагати від поліції Північної Ірландії розв'язання питань, які мають вирішуватися шляхом дебатів та обговорень. Крім того, необхідно, щоб суспільство не піддавало молодих людей із малозабезпечених верств населення впливу системи кримінального правосуддя. Суспільство й політики Північної Ірландії, Республіки Ірландія та Великої Британії мають винести урок із подій, що відбулися, – розбіжностей і суперечностей щодо підняття прапора й інших символів. У майбутньому може виникнути й низка інших питань, пов'язаних із символами, а також конфесійною та політичною ідентичністю, що можуть спричинити подібні суперечності й протести. Політики та громадянське суспільство зобов'язані співпрацювати, щоб запобігти подібним випадкам. Це передбачає не просто висловлення невдоволення в акціях протесту, а пошук конструктивних рішень і консенсусу.

Література:

1. Yavuz M., Byrne S. The peace is uneasy and needs to be won: Economic assistance and peacebuilding among marginalized groups in Northern Ireland and the Border Area. *Peace and Conflict Studies*. 2023. Vol. 30 (1). URL: <https://core.ac.uk/download/598022069.pdf>.
2. McAuley J. Memory and Belonging in Ulster Loyalist Identity. *Irish Political Studies*. 2016. Vol. 31 (1). P. 122–138. URL: <https://core.ac.uk/download/30734467.pdf>.
3. Connal P. From stereotypes to solidarity: the British left and the Protestant working class. *Renewal: A journal of social democracy*. 2019. Vol. 27 (2). P. 55–63. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/294690413.pdf>.
4. Baker C. A Reply to John Barry Steve Baker. *Global Discourse*. 2019. Vol. 9(3). P. 479–482. URL: <https://doi.org/10.1332/204378919X15646702796185>.
5. Nolan P., Bryan D. Flags: towards a new understanding. Belfast : QUB : Institute of Irish Studies, 2016. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33593626.pdf>.
6. Bosi L., Fazio G. The Troubles in Northern Ireland and Theories of Social Movements. Amsterdam : Amsterdam University Press, 2017. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/28451/1001508.pdf?sequence=1>.
7. Melin-Higgins F. Clashing views of the world and its' impact on conflicts A study on identities and narratives on Northern Ireland. Lund: Lund University Press, 2018. URL: <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/8942347>.
8. Omar G. 'Not Men, For Flags': Northern Ireland and its path to peace. 11th February 2013. *Development Education of Ireland*. URL: <https://developmenteducation.ie/blog/2013/02/11/not-men-for-flags-northern-ireland-and-its-path-to-peace/>.
9. Morrison D. 'The Tricolour Riots'. *Anphoblacht*. 28 September 1964. URL: <https://www.anphoblacht.com/contents/24428>.
10. Flags and Emblems (Display) Act (Northern Ireland) of 1954. *Irish Studies*. URL: <https://irishstudies.sunygeneseoenglish.org/legislation-surrounding-flags/>.
11. Rowan B. Find a neutral flag for all of Northern Ireland: Richard Haass issues challenge to parties. *The Belfast Telegraph*. 3 December 2013. URL: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/find-a-neutral-flag-for-all-of-northern-ireland-richard-haass-issues-challenge-to-parties/29803598.html>.
12. Gibson M. Belfast's Flag Protests Stir Up Troubles Old and New. *Time Magazine UK*. 18 January 2013. URL: <http://world.time.com/2013/01/18/belfasts-flag-protests-stir-uptroubles-old-and-new/>.
13. Halliday D., Ferguson N. When peace is not enough: the flag protests and the politics of identity and belonging in East Belfast. *Irish Political Studies*. 2016. Vol. 31 (4). P. 525–540. URL: <https://typeset.io/pdf/when-peace-is-not-enough-the-flag-protests-the-politics-of-3ssg8vwhu5.pdf>.
14. Dawson G. Making Peace with the Past?: Memory, Trauma and the Irish Troubles. Manchester : Manchester University Press, 2010.
15. Ferguson N. Muldoon O., McKeown S. A Political Psychology of Conflict: The Case of Northern Ireland. C. Kinvall, P. Nesbitt-Larking, T. Capelos (Eds) *Palgrave Handbook of Global Political Psychology*. P. 372–389. London : Palgrave, 2014.
16. Bryan D., Stevenson C., Gillespie G., Bell J. Public Displays of Flags and Emblems in Northern Ireland Survey 2006–2009. Belfast : Institute of Irish Studies, Queens University, 2010. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/10061249.pdf>.
17. Todd J. Two Traditions in Unionist Political Culture. *Irish Political Studies*. 1987. Vol. 2 (1). P. 1–26. URL: <https://doi.org/10.1080/07907188708406434>.
18. Bruce S. The Edge Of The Union: The Ulster Loyalist Political Vision. Oxford : Oxford University Press, 1994.
19. McAuley J.W. Ulster's Last Stand? Reconstructing Unionism after the Peace Process. Newbridge : Irish Academic Press, 2010.

20. The Flag Dispute: Anatomy of a Protest / P. Nolan et al. Belfast : Queen's University. URL: https://pureadmin.qub.ac.uk/ws/files/13748797/The_Flag_Dispute_report_PRINTED.pdf/
21. Byrne S., Hansen N., Mizzi R., Sheppard-Luangkhot T. Economic aid, marginalization, and peacebuilding in Northern Ireland. *Asian Journal of Peacebuilding*. 2022. Vol. 10 (1). P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.18588/202204.00a244>.
22. Gorvett J. Northern Ireland is in a culture war. Brexit is making it worse. *Foreign Policy*. 31 January 2020. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/01/31/northern-ireland-culturewar-brexit/>.
23. Holland C. Inequality, identity, and the politics of Northern Ireland. Lexington : Rowman and Littlefield, 2022. URL: <https://doi.org/10.5771/9781793648839>.
24. Angelos J. Will Brexit bring the Troubles back to Northern Ireland? *New York Times*. 30 December 2021. URL: <https://www.nytimes.com/2019/12/30/magazine/brexit-northernireland.html>.